

Folke T. Olofsson

**Allt står väl till,
och dock står inte
allt väl till**

(Jer. 8:11)

Om Guds folks skada

Där ligger hon som ett stort skepp redo för avgång med de höga vita sidorna skinande i fasadbelysningens strålkastarljus. Som en Noaks ark ligger sockenkyrkan där alldeles vid sidan av den breda huvudvägen. Ingen kan undgå att se den där den ligger, men nästan alla far förbi.

Varje kvadratmeter i vårt land tillhör en församling. I varje församling finns en kyrka. Stor eller liten, sten eller trä, tidig medeltid eller sent sjuttiotal. I glesbygden och i tätorten, omgiven av röda hus med vita knutar, skog och åkrar eller dold mellan höga hyreshus, kontorsskrapor och bankpalats. Överallt finns kyrkan. Alla har sett henne. Ätminstone utifrån.

Kyrkan som tecken

Kyrkan är ett tecken där hon ligger. Ett mångtydigt sådant. För många är hon en påminnelse om bygdens rötter djupt ned i tiden. För många är hon platsen med minnena från de stora ögonblicken i den egna och släktens historia. För många är hon en önskvärd dekoration i stadens och bygdens liv, men inte en nödvändig del i det egna vardagslivet. Kyrkan ligger där som en påminnelse om rötter och stabilitet, en trygghet och fasthet i tiden. Men hon är också ett tecken på resa och uppbrott. Livsfärden som avslutas när kistan sänks ned i kyrkogårdens vigda jord under kyrkklockornas högtidliga klang. Kyrktornets korskrönta spira pekar mot en verklighet som går utöver tid och rum. För många kanske inte som en uttalad tro, men som en aning och en längtan.

Kyrkan har en plats i vårt folks liv. Kyrkan omfattar nästan hela folket. De stora ögonblicken i en människas liv helgas av kyrkliga handlingar: födelsen genom dopet, utträdet ur barn- domen genom konfirmationen, livsföreningen genom vigseln, den sista färden genom jordfästningen. Det är sant att förrätt-

ningssiffrorna sjunkit de sista åren, seden håller på att brytas, men den finns där ännu. "Allt fick sin vigning i kyrkans fannri" står det i en välkänd psalm. Ännu är det inte *helt* osant.

Men ändå, den bild jag tecknar är inte sann. När klockorna kallar till gudstjänst är det få som kommer. Som en akustisk dekoration ljuder klockklängen över land och stad. Människor hör, men hör ändå inte. Klockorna kallar till möte, till möte inte bara mellan människor och människor, utan mellan mänskliga och Gud. I klockornas klang ljuder inte enbart en kallelse utan också en kungörelse: Herren är i sitt heliga tempel. Gud finns här på jorden. Här i vår socken, i vår stadsdel. Ändå kommer människor inte, och kyrkan består inte bara av stenar. Kyrkan består av levande stenar. Av människor. Där står den, den tomma fasadbelysta kyrkan. Ruinen.

Befogad klagan

Klockklängen tystnar och i den bortdöende bårtonen växer ett annat ljud sig allt starkare, ljudet av en människas gråt. Det är en man som sitter och gråter, och som inte skäms för sina tårar. De är inte självbespeglings eller självmedlidandets rusståtar, inte livsflaskots bittra gråt. Profeten Jeremia gråter inte över sig själv men väl över sitt folk. Som profet handlar och talar han på en annans vägnar och inte bara på sina egna. Därför är också de tårar han faller hans uppdragsgivares, och hans uppdragsgivare är Gud själv: "Ack att mitt huvud vore en vattenbrunn och mina ögon en tårekälla, så att jag kunde gråta dag och natt." (Jer. 9:1) Och orsaken till denna otröstliga sorg, vilken är den? Svaret är enkelt: folket har vänt ryggen åt sin Gud. Jeremias folk, invigt som ett folk åt Gud, har brutit förbundet med sin Gud och övergivit honom. Religionen fungerar visserligen till det yttre. Det är inte frågan om öppen ateism. Men det finns ingen äkta gudsfruktan som får konsekvenser i livet. Jeremias domsord över folket är hårdare. Hård är också hans diagnos över religionens företrädare: "Ty alla, både stora och små, söka orätt vinning; både präster och profeter fara allasammans med lögn." (Jer. 8:10b)

Men detta är inte det värsta. Man intalar varandra att allt är bra som det är. De som skulle vara herdar och lärare "taga det lätt med helandet av mitt folks skada; de säga: 'Allt står väl till, allt står väl till', och dock står icke allt väl till." (Jer. 8:10b, 11) Vägen bort från Gud får konsekvenser: lögn, be- drägeri, misstro, svek, falskhet, orättfärdighet. Ett samhälle i upplösning och en gemenskap mellan människor som håller på att brytas sönder. Ett land utan inre och yttre styrka, klämt mellan två stormakter. Profeten Jeremia ser ett folk på väg bort från Gud och hans lag, ett folk som täppt till öronen för Guds röst, ett folk som vandrar efter sina egna hjärtans hårdhet, ett folk som går från ogärning till ogärning, "men mig vilja de icke veta av, säger Herren." (Jer. 9:3b) Ett folk som däremot följer avundarna som redan letat deras fäder i fördärvet. Inte undra på att Jeremia gråter.

Det efterkristna Sverige

Jag tror att samma profetiska tårar borde fällas över vårt folk. Vi skulle ju också vara ett Guds folk. Nästan 96 procent av svenskarna tillhör Svenska kyrkan. De allra flesta är döpta som barn. Mellan nästan varje svensk och Gud finns ett för- bund som slutits redan vid livets början, och som bekräftats av det stora flertalet i konfirmationen. Konfirmationen är ju bekräftelsen av dopförbundet. Så långt borde allt vara gott och väl. Men vi vet att det är mindre än hälften av svenskarna som tror på Gud (48 procent). År 1947 var det 80 procent. Nu ligger vi lägst i Västeuropa. Och även om man säger sig tro på Gud, så är det inte säkert att det betyder en tro på den Gud som man döpts till. Undersökningar visar att tvivel på de dö- das uppståndelse och tro på själavandring kan ingå i en så- dan gudstro. Jag respektar människors tro om de väljer att tro så, men jag måste som herde och lärare tala om för dem att den icke är kristen. Många skulle säkert bli både förväna- de och förrämade om de fick höra det, för tron är ju en pri- vatsak. Det är en modern svensk dogm.

Det är också bara en mindre del (sju procent) som regel- bundet — minst en gång i månaden eller mer — deltagit i de

gudsfräster som anordnas av den kyrka de tillhör och i vil- ken de är döpta och konfirmerade. Visserligen är det så många som 42 procent som går varannan månad upp till en gång per år, men det följer inte det faktum att resen aldrig går. Svenskarnas känsla av samhörighet med sin kyrka är ett moissägelsefullt kapitel: Fyra procent känner mycket stark samhörighet, 19 procent ganska stark medan 33 procent sä- ger sig känna ganska liten och 41 procent ringa eller ingen samhörighet med Svenska kyrkan. Inom gruppen regelbund- na gudsfrästerbesökare (sju procent) är det en femtedel som regelbundet går till nattvarden: en annan femtedel gör det aldrig, medan resten gör det någon gång ibland. Hälften av svenskarna tror inte på Gud, men det är tio procent av dessa som inte direkt markerar ett avståndstagande till kyrkan. Kyrkan som del av det svenska kulturarvet och som kulturbä- rare lever, men det är inte det som kan motivera kyrkans exi- stens. Nattvardens som skulle vara själva livskällan i vår kyr- ka verkar vara för *the happy few*. Om svenska folkets förhål- lande till Svenska kyrkan kan man läsa mera i *Aktiva i Svens- ka kyrkan* (1982). Jag är säker på att många har blivit för- skräckta över att få svart på vitt på hur det står till, men för oss som arbetar i församlingarna på gräsrotsnivå bekräftar denna undersökning vad vi länge vetat. Siffrorna visar kallt och klart på gapet mellan nominell kyrkotillhörighet och verklig kyrkokristendom, dvs en gemenskap omkring Ordet, Dops bad och Nattvardsbordet (Sv Ps 171:1). Man kan na- turligtvis tyda och tolka undersökningar på olika sätt, men det går aldrig att bortförklara att det inte står väl till i förhål- landet mellan folket och kyrkan. Det finns ingen vitmenning i världen som kan dölja det faktum att Sveriges folk är ett till stora delar sekulariserat, dvs förvårdsligt folk. Somliga hälsar det med tillfredsställelse: Äntligen! Andra blir för- skräckta när de ser konsekvenserna. Andra åter gnäller och drömmar om fädernas kyrka och hårdare tag. Jag och många med mig ser det som en utmaning. En möjlighet till väckelse och förnyelse under förutsättning att sakerna kallas vid sitt rätta namn. Under förutsättning att inte vitmenarna gör en grå sörja av alltsammans.

Den välmenande aningslösheten

Det finns gott om vittnenare i vår tid. Inte minst inom Kyrkan. Människor som snabbt griper efter penseln för att utplåna den anstötliga skriften på väggen "och dock står inte allt väl till!". Det finns så många som aningslöst och utan citationstecken stämmer in i profeten Jeremias ord: "Allt står väl till, allt står väl till". Man pekar på den sjudande förändringsprocess som nu är på gång i kyrkan. Äntligen har det hänt något i förhållande till staten, utan att egentligen något annat hänt än att riksdagen i sista hand får fatta beslut i lärofrågor. Kyrkan får sina egna organ, sin egen representation, blir herre i sitt eget hus — heter det. Jag har svårt att tro på allt det där som något avgörande nytt och positivt för vår kyrka. Jag har sett hur hela proceduren fungerar nedifrån. Jag kommer aldrig att glömma elektorsonomineringen till kyrkomötet i Universitetsulan, där allt redan var politiskt fixerat från början med listor och låsta mandat. Jag minns den generade tysmaden när en hedersman från Hälsingland föreslog att prosten därhemma skulle väljas in i det nya kyrkomötet för att han var en duktig och from karl. Här gällde partilistor. Inte personer.

Jag har sett det politiska engagemanget fungera på ett positivt och aningslöst sätt i de små församlingarna, där listan till kyrkofullmäktige komponeras med namn så att den speglar de politiska styrkeförhållandena i församlingen. Oftast går det att få ihop en lista av dugliga och intresserade män och kvinnor som representerar de olika partierna. Men min erfarenhet är att också kyrkofullmäktige speglar Sverige i stort. Hälften går varken i kyrkan eller bekänner någon tro på Gud, och det är kyrkofullmäktige som är basen för alla val. Alla elektorfsörsamlingar väljs av kyrkofullmäktige. Det gäller både valen till kyrkomötet och biskopsval. Det finns en inbyggd automatik i systemet som konserverar och förstorar den politiska komponenten. Det syns också tydligt på de politiska partiernas agerande att de har en genomtänkt kyrkopolitisk strategi, baserad på ett kyrkopolitiskt program. I synnerhet gäller detta centerpartiet och socialdemokraterna. Det som i små församlingar sker på ett relativt aningslöst

sätt, är i de större konsekvent genomfört. Kyrkan är en samhällssektor som skall erövrats och styras politiskt som vilket annat område som helst i vårt samhälle.

Vore det så att det existerade en fullständig harmoni mellan världen och Gud, skulle jag inte reagera om man politiserade kyrkan. Grunden skulle då vara gemensam för alla, och den gemensamma grunden skulle vara Guds uppenbarade vilja i Ordet och Kyrkans tradition. Men nu är det inte så. Den rödfärg som jag såg hållas in i kyrkan på en affisch placerad utanför Folkets Hus vid sista kyrkofullmäktigevalvet och försedd med slagordet "mer rödfärg i kyrkan", avsåg sannolikt inte en starkare betoning av den Andra trosartikeln.

Som alltid när det gäller kampen om kyrkan finns det en i bästa mening välvillig aningslöshet som går hand i hand med målmedveten destruktion. Många som på lokalplanet försvarar ett politiskt ansvarstagande för kyrkan blir betänksamma, när de ser vad deras röster lyfter fram för ledamöter i elektorsskollegier och kyrkomöten. Inte mindre betänksamma blir de när de ser vart utvecklingen i kyrkan leder. Det som inte behövs få så stora konsekvenser i en församling, blir helt synligt när det förstoras upp på riksnivå. Det är ett odiskutabelt faktum att Sverige till stora delar är ett sekulariserat land — inte minst gäller det storstadsregionerna — med en sekulariserad lagstiftning — t ex när det gäller aborter — och en befolkning som åtminstone till hälften är litgiltig eller rent av negativ till kristen tro. Ändå tränger dessa sekulariserade värderingar och denna vantro in i kyrkan och förändrar henne genom det styrelsessätt som hon för närvarande har. Tendensen är helt klar: kyrkan löper risk att sekulariseras inifrån. Det skall finnas en folkkyrka även om folket inte längre är kyrkligt. Det skall finnas en gillad och stadfäst statsreligion inom vårdsektorn, som skall spegla medlemmarnas tro och svara mot deras behov. Under nazitiden hette den kyrkan Deutsche Christen.

En kyrka för folket

Jag har talat om vitmenare, som snabbt målar över all kritik, och som hellre väljer att blunda och förvandla kristen tro till något annat för att slippa konflikt och kyrkokamp. Någon kanske tycker jag i stället svartmålar och inte ser positiva tendenser och möjligheter, att jag rent av saknar tillit till Guds möjligheter att leda sin kyrka genom alla svårigheter. Som jag ser det vore det att fresta Gud om vi icke betraktade den mörka bilden och utifrån en saklig analys med lyssnande och lydnad rättade vårt handlande efter det. Jag känner mitt ansvar som präst liksom jag delar den oro som jag mött i mina församlingar hos människor som tar Gud på allvar och lider under Guds folks skada. Vårken de eller jag är några trängsinta utkastare. Både jag och de vill ha en kyrka öppen för folket. Öppen, vidöppen för var och en, men inte för vad som helst. Det är inte frågan om någon elitism, sektarism eller förstened dogmatism. Jag vet efter att ha studerat den kristna trons historia, att det finns lokala och tidsbundna utgesamtalningar av tron. Men jag vet också att det finns en substans i tron som aldrig kan förflyktigas eller prisges utan att själva tron uppges. Ger vi upp den, sviker vi både folket och den enskilda människan. Det är här som jag ser den stora faran: en genompolitiserad kyrka som gör anspråk på att spegla folkviljan — vilket kan vara detsamma som partiapparaternas och mediafolkets uppfattning om vad som är folkets vilja — men som tar det lätt med Guds vilja uppenbarad i Ordet och Kyrkans tolkningstradition. En kyrka som har allt det yttre, men saknar den inre elden och styrkan som den Treenige Guds evangelium ger, och som därför är försvarslös och vidöppen för allsköns vidskepelser, ideologier och trender. Eller ännu värre: som blir ett lyhört instrument och en lydlig megafon i händerna på en totalitär regim.

Den brinnande kyrkan

Men jag har en annan dröm, en annan vision, en annan syn. Inte kanske som kaniken Benedikt i Rasbo som fick en upp-

enbarelse om den Heliga Birgitta, men ändå en inre syn som jag vill fasthålla:

Den brinnande kyrkan, inte bara den fasadbelysta. Kyrkan brinner, hon är omvärd av lågor, hon brinner utan att förtäras, som en gång den brinnande busken. Jag drömmer om den brinnande kyrkan från vilken den kallande rösten hörs så tydligt att varje människa i vårt land hör sitt namn ropas när hon av nyfikenhet träder närmare för att beskåda den underbara synen. Jag drömmer om den brinnande kyrkan som mötesplatsen mellan människan och den Helige, mellan människan och Gud. Skapelsens, Befrielsens och Fulländningens Gud. Uppenbarhets Gud som röjer sitt namn "Jag är den jag är". Jag drömmer om kyrkan som mötesplatsen, som hamnen, som färjestället där människor kommer och går som vågor av ljuspunkter när klockorna kallar, när välsignelsen och sändningsordet lästs, människor med brinnande hjärtan. Jag drömmer om den brinnande kyrkan. I världens novembermörker drömmer jag om ljusbärarna med brinnande hjärtan. Sända och tända, vandrande med Honom som uppstånden är Kosmos Ljus.